

МУЗИКА. ЕСТЕТИКА

УДК 37.015.311:[124.5:17.022.1]
DOI: 10.37026/2520-6427-2022-110-2-119-123

Наталія ШЕТЕЛЯ,
кандидат психологічних наук, доцент,
директор КЗВО «Ужгородський інститут
культури і мистецтв»,
заслужений працівник культури України,
м. Ужгород, Україна
ORCID: 0000-0001-8810-4805
e-mail: uzhgorodkkm@gmail.com

ЗАСОБИ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ У СФЕРІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

Анотація. Завданням сучасної освіти є формування аксіологічної культури особистості високого рівня, якому сприяє її залучення до аксіологічного знання й світу цінностей, що актуалізує аксіологічний підхід в освіті. Задля досягнення поставленої мети – виявлення засобів практичної реалізації аксіологічного підходу, зокрема у сфері професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі культури і мистецтв – у роботі визначено низку критеріїв, яким мають відповідати засоби і технології реалізації аксіологічного підходу. Зважаючи на зазначені критерії, до педагогічних засобів і технологій реалізації аксіологічного підходу віднесено: інтерактивне навчання, дослідницьке

(евристичне) навчання, технологію «Створення ситуації успіху», технологію розвитку критичного мислення, технологію проєктного навчання («Метод проєктів»), технологію створення діалогового простору, комп'ютерно-інформаційні технології.

Обґрунтовано, що практична реалізація аксіологічного підходу визначає необхідність залучення педагогічних засобів і технологій, які забезпечать здійснення процедур імплементації гуманістичних і професійних цінностей в освітню практику.

Ключові слова: педагогіка, професійна підготовка, аксіологічний підхід, ціннісна освіта, навчально-методичні засоби.

Natalia SHETELYA,
Candidate of Psychological Sciences,
Director of the Institute,
Uzhhorod Institute of Culture and Art,
Uzhhorod, Ukraine.
ORCID: 0000-0001-8810-4805
e-mail: uzhgorodkkm@gmail.com

MEANS OF PRACTICAL IMPLEMENTATION OF THE AXIOLOGICAL APPROACH IN THE FIELD OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PROFESSIONALS IN THE FIELD OF CULTURE AND ARTS

Abstract. The task of modern education is the formation of high-level axiological culture. The formation of axiological culture of the individual is facilitated by access to axiological knowledge and the world of values, which actualizes the axiological approach in education. The axiological approach in modern education is considered as a methodological basis of organizations of the educational process, as values are a system-forming factor in the processes of learning, education and personality

formation, and personal qualities and professional competencies, especially axiological as the basis of axiological culture of the high level and personality culture in general.

Thus, the aim of the article is to identify the means of practical implementation of the axiological approach, in particular in the field of professional training of future specialists in the field of culture and arts. The theoretical basis for the application of the axiological approach in the context of educational and pedagogical strategy is the

guidance of Ukrainian and foreign philosophers, axiologists and teachers.

In order to achieve this goal, this work identifies a number of criteria that must meet the tools and technologies for the implementation of the axiological approach. The implementation of the axiological approach appears as a specially organized educational process based on value-principle constructs and aimed (with the help of pedagogical tools and technologies) at forming a professional culture (including axiological) of the future specialists of various profiles. Taking into account these criteria, pedagogical tools and technologies for the implementation of the axiological approach include interactive learning, research (heuristic) learning, technology «Creating a situation of success», technology of the development of critical thinking, technology of project training («Project Method»), technology for creating dialogue space, computer-information technologies.

It is concluded that the practical implementation of the axiological approach determines the need to involve pedagogical tools and technologies that will ensure the implementation of procedures for the implementation of humanistic and professional values in educational practice.

Key words: *pedagogy, professional training, axiological approach, value education, teaching aids.*

Постановка проблеми. Принциповим завданням сучасної освіти, зокрема професійної підготовки майбутніх фахівців галузі культури і мистецтв, є формування аксіологічної культури високого рівня. За цих умов аксіологічну культуру ми визначаємо як особливий спосіб соціального буття індивіда, що ґрунтується на аксіологічних знаннях і розвиненій ціннісно-смісловій сфері та засвідчується процесами ціннісної самореалізації індивіда, обраними й здійснюваними індивідом життєвими стратегіями.

Формуванню аксіологічної культури особистості сприяє її залучення до аксіологічного знання й світу цінностей, що актуалізує аксіологічний підхід в освіті, реалізація якого постає як спеціально організований освітній процес, заснований на ціннісно-принципових конструктах і спрямований (за допомогою педагогічних засобів і технологій) на формування професійної культури, зокрема й аксіологічної, майбутніх фахівців різного профілю. Отож логічно припустити, що реалізація аксіологічного підходу у сфері професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі культури і мистецтв потребує відповідних педагогічних засобів і технологій, процедур імплементації гуманістичних і професійних цінностей в освітню практику з їхнім подальшим відображенням у результатах освітнього процесу.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Теоретичну основу застосування аксіологічного підходу в контексті освітньо-педагогічної стратегії становлять напрацювання українських та зарубіжних філософів, аксіологів, педагогів. Так, за темою осмислення цінностей і ціннісних орієнтацій як складових світогляду особистості, основи поведінки і відношення особистості до різних сфер життєдіяльності (особистої, професійної, соціально-громадської)

доречно згадати роботи таких дослідників, як В. Андрущенко (2015), Л. Баєва (2003), Ю. Пелех і Д. Кукла (2019), А. Ручка (1987), Ш. Шварц (1992). Щодо проблематики ціннісно-культурних підстав освіти та її ролі як джерела цінностей (загальнолюдських, національних, громадянських, професійних, особистісних) варті уваги праці вчених, серед яких М. Берковец (2011), П. Ігнатенко (1997), Т. Ловат (2005), Ю. Юшкевич (2015) та ін. У питаннях практичної організації освітнього процесу з точки зору ціннісного підходу цікавими для нашого дослідження є напрацювання таких науковців, як: Д. Васильєва (2016), С. Вітвицька (2015), О. Малихіна (2002).

Не буде перебільшенням, якщо зауважимо, що основним мотивом звернення у педагогічній теорії і практиці до аксіологічного підходу є обґрунтована й емпірично перевірена наукова позиція щодо розуміння цінностей і пов'язаних із ними феноменів як вагомих чинників індивідуального й суспільного поступу, визнання об'єктивного характеру ціннісних феноменів у соціокультурному просторі, а також констатування особливої ролі освіти, зокрема вищої, у процесі продукування й промоції духовних цінностей універсального порядку. Аналіз праць означених вище дослідників дозволяє констатувати, що аксіологічний підхід стимулює до реальних суб'єкт-суб'єктних відносин, орієнтує на створення умов для розуміння й усвідомлення цінностей та ціннісних орієнтацій як важливого елемента інтелектуального, морального й творчого потенціалу особистості. Відзначимо, що вказане має принципове значення в контексті перспективи залучення аксіологічного підходу до системи професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі культури і мистецтв.

Мета статті – виявити засоби практичної реалізації аксіологічного підходу у сфері професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі культури і мистецтв.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концептуальною метою звернення до аксіологічного підходу є введення здобувача освіти у світ цінностей, набуття ним здатностей до рефлексії сенсу життя з позиції позитивно-творчих цінностей, сприяння розвитку індивідуально значущих ціннісних орієнтацій, що корелюють як з індивідуальними, так і з суспільними інтересами. У зв'язку з цим актуалізується питання максимально ефективної практики залучення майбутнього фахівця до методологічних, теоретичних і прикладних ціннісних (аксіологічних) знань, тобто постає питання засобів реалізації аксіологічного підходу, змісту освіти й освітнього процесу, що сприятимуть входженню здобувача освіти у ціннісний дискурс та створюватимуть передумови для подальшої актуалізації й творення цінностей (духовних і матеріальних). З огляду на це, розглянемо педагогічні засоби і технології, що можливі для здійснення процедур імплементації гуманістичних і професійних цінностей в освітню практику з їхнім подальшим відображенням у результатах освітнього процесу.

Щодо педагогічних засобів і технологій реалізації аксіологічного підходу, то до них обґрунтовано варто віднести ті, що відповідають низці критеріїв, а саме: 1) створення умов для осмислення цінностей і ціннісних орієнтацій як складових світогляду особистості;

2) сприяння усвідомленню особливості ролі цінностей і ціннісних феноменів для людини і суспільства; 3) забезпечення умов для емоційного переживання певних соціально-значущих цінностей і їхнього переведення на рівень конкретних ціннісних пріоритетів особистості; 4) сприяння розкриттю інтелектуального, морального, творчого, професійного потенціалу особистості здобувача освіти; 5) забезпечення реалізації суб'єкт-суб'єктного типу відносин в освітньому процесі; 6) створення умов для інтегрованих педагогічних (навчальних та виховних) впливів на особу здобувача освіти з метою його особистісного розвитку; 7) залучення здобувача освіти до теоретичних і прикладних ціннісних (аксіологічних) знань; 8) орієнтованість на формування професійної (зокрема аксіологічної) культури.

Зважаючи на вказані вище критерії, до педагогічних засобів і технологій реалізації аксіологічного підходу варто віднести: інтерактивне навчання; дослідницьке (евристичне) навчання; технологію «Створення ситуації успіху»; технологію розвитку критичного мислення; технологію проєктного навчання, або «Метод проєктів»; технологію створення діалогового простору; комп'ютерно-інформаційні технології. Розглянемо детальніше основні характеристики й особливості представлених педагогічних засобів і технологій.

Інтерактивне навчання. Інтерактивне навчання – специфічний феномен сучасної освітньої практики, який можна визначити як рівноправну комунікацію суб'єктів освітнього процесу з метою максимально ефективного оволодіння знаннями і навичками, формування спеціальних і загальних компетентностей у здобувача освіти. Застосування інтерактивного навчання в освітньому процесі, залежно від дидактичних цілей, передбачає використання різних освітніх методів: 1) методи активізації здобувачів освіти (проблемні ситуації, бесіди за круглим столом, рольові ігри та ін.); 2) методи поглибленого засвоєння навчального матеріалу (проєктна робота, метод сценаріїв, участь у реальних життєвих або професійних ситуаціях, вебквести тощо); 3) методи фіналізації навчання й контролю результатів (до вже зазначених вище можна додати метод презентації, комп'ютерну симуляцію, роботу в малих групах тощо) (Бугай, Крюгер, 2006).

Дослідницьке (евристичне) навчання. Одним з ефективних методів оволодіння навичками науково-пізнавальної діяльності вважається метод дослідницького (евристичного) навчання. Сутність цього методу полягає у привнесенні в освітній процес елементів дослідницької діяльності, коли здобувачі освіти виступають у ролі дослідників, застосовують для розв'язку тієї чи іншої проблеми весь науково-дослідний апарат й проходячи шлях від визначення сутності проблеми й формулювання гіпотези її вирішення до здійснення узагальнень і висновків за підсумками проведеного дослідження із застосуванням теоретичних та емпіричних методів. Основна мета застосування дослідницького (евристичного) навчання ґрунтується на довірі до творчого потенціалу кожного здобувача освіти, його вищому ціннісному статусі, що зумовлює надання пріоритету в усій системі навчання пізнавально-творчій (пошуковій, дослідницькій, проєктній, художній, конструкторській) діяльності (Гриненко, 2005).

Практичне застосування методу дослідницького (евристичного) навчання забезпечує створення умов для інтегрованих педагогічних (навчальних і виховних) впливів на особу здобувача освіти з метою його особистісного розвитку; сприяє активізації його пізнавального інтересу та творчого пошуку; зростання продуктивності у процесі навчання-дослідження.

Технологія «Створення ситуації успіху». Застосування означеної технології аргументоване тим, що «позитивні емоції, що народжуються в результаті успішної діяльності, створюють відчуття внутрішнього благополуччя, що зі свого боку благотворно впливає на загальне ставлення людини до навколишнього світу» (Богосвятська, 2013, с. 14), відповідно «ситуація успіху мотивує його (здобувача освіти – Н. Ш.) бажання включитися у навчальний процес, узяти в ньому сильну участь, впливає на формування усвідомленого ставлення до результатів своєї навчальної праці» (Богосвятська, 2013, с. 18). Використання в освітньому процесі технології «Створення ситуації успіху» сприяє розкриттю інтелектуального, морального, творчого, професійного потенціалу особистості здобувача освіти, а також забезпечує умови для емоційного переживання певних соціально-значущих цінностей (знань і вмінь як цінностей) і їхнього переведення на рівень конкретних ціннісних пріоритетів особистості.

Технологія розвитку критичного мислення. Критичне мислення нині потрактовується як здатність ставити перед собою нові питання, добирати різноманітні аргументи, ухвалювати незалежні й продумані рішення, а в освітньо-процесуальному сенсі – як «спрямований процес мислення, метою якого є розв'язання проблем, а сутністю – виконання певних операцій-приймів: аналізу, синтезу, оцінювання як власних думок і результатів діяльності, так і інформації про думки й діяльність інших» (Пометун, 2012, с. 3). Принциповим для нашого дослідження є те, що технологія розвитку критичного мислення забезпечує не лише навички оволодіння інформацією, формування щодо неї власної позиції, а й здатність критично її оцінити, осмислити у ціннісній системі координат; створює передумови в освітньому процесі для осмислення цінностей і ціннісних орієнтацій як складових світогляду особистості, а також залучення здобувача освіти до теоретичних і прикладних ціннісних (аксіологічних) знань, що забезпечує формування професійної, зокрема й аксіологічної, культури.

Технологія проєктного навчання, або «Метод проєктів». Неабиякі освітні можливості відкриває практичне застосування технології проєктного навчання («Метод проєктів»). Заснований на особистісно-діяльнісному й особистісно орієнтованому підходах до організації освітнього процесу метод проєктів мотивує до залучення у процес проєктування задля вирішення конкретного пізнавального (освітнього) завдання знань і вмінь із різних дисциплін, забезпечує мотивацію до навчання, активізує креативний потенціал студентів під час виконання проєкту. Отож технологія проєктного навчання («Метод проєктів») є не лише ефективним засобом практичної реалізації аксіологічного підходу, а ще й доречним для залучення до створення у межах аксіорозвивального середовища

умов задля інтегрованих педагогічних (навчальних і виховних) впливів на особу здобувача освіти з метою його особистісного (передусім ціннісного) розвитку.

Технологія створення діалогового простору.

У зв'язку з інтерактивним навчанням у сучасній педагогічній практиці набула популярності технологія створення діалогового простору, яку варто детермінувати як певним чином організований процес комунікації, орієнтований на продукування інноваційних рішень або актуалізації особистісного потенціалу (інтелектуального, морального, творчого, професійного). Зокрема, англійський дослідник Руперт Вегеріф розглядав діалог у системі сучасних освітніх технологій не лише як засіб побудови системи знань, а також як засіб актуалізації уявлень про інше, що сприяє розумінню себе (наприклад, своїх ціннісних преференцій і орієнтацій) та досягненню інших. Створення діалогового простору в освітньому процесі, на думку експертів, сприяє активізації аксіосфери здобувача освіти, становлення й розвиток якої дає змогу вибудувати освітній процес як світ культури і систему творчої реалізації спільної діяльності (Асташова, Бондырева, Сманцер, 2018).

Комп'ютерно-інформаційні технології.

Нині загальновизнано, що використання в освітньому процесі комп'ютерно-інформаційних технологій забезпечує вдосконалення різних форм навчальної, виховної та наукової взаємодії. Так, «особливу роль у функціонуванні інформаційно-комунікаційного середовища відіграють такі форми: семінар-чат; семінар-відеоконференція (вебінар); асинхронний семінар; віртуальні практичні та лабораторні практикуми (реалізуються засобами універсальних або розроблених комп'ютерних моделей); онлайн-конференції; інтернет-проекти; індивідуальна або групова робота на базі форуму, чату, електронної пошти, відеоконференції, skype-зв'язку; інтернет-конференції, семінари тощо» (Ярошинська, 2015, с. 327). Упровадження в освітній процес новітніх комп'ютерно-інформаційних технологій – це не лише данина інноваційним трендам в освіті, а й додатковий засіб реалізації аксіологічного підходу, адже у процесі використання таких технологій можуть формуватися умови для усвідомлення особливої ролі цінностей і ціннісних феноменів для людини і суспільства, відбуватися залучення здобувачів освіти до теоретичних і прикладних ціннісних (аксіологічних) знань. Очевидно, що в сучасних освітніх реаліях проектування аксіорозвивального середовища повинне передбачати залучення новітніх комп'ютерно-інформаційних технологій.

Таким чином, оскільки аксіологічний підхід є основою проектування аксіорозвивального середовища, переконані, що схарактеризовані нами вище освітні засоби і технології будуть залучені до створення аксіорозвивального середовища у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі культури і мистецтв.

Висновки.

Підсумовуючи викладене нами в статті, зауважимо, що аксіологічний підхід в сучасній освіті, з одного боку, розглядається як методологічна основа організації освітнього процесу, оскільки цінності виступають системоутворюючим чинником у процесі навчання, виховання та формування особистості, її якостей і професійних компетентностей, передусім аксіологічних, як

основи аксіологічної культури високого рівня і культури особистості загалом. З іншого боку, означений підхід передбачає те, що кожен учасник освітнього процесу по-трактовується як активний ціннісно-мотивований суб'єкт освітньо-пізнавальної діяльності.

Практична реалізація аксіологічного підходу визначає необхідність залучення особливих педагогічних засобів і технологій, як-от інтерактивного навчання, дослідницького (евристичного) навчання, технології «Створення ситуації успіху», технології розвитку критичного мислення, технології проектного навчання, або «Методу проєктів», технології створення діалогового простору, комп'ютерно-інформаційних технологій, що сприятимуть забезпеченню здійснення процедур імплементації гуманістичних і професійних цінностей в освітню практику з їхнім подальшим відображенням у результатах освітнього процесу.

Перспективи подальших досліджень. Описані нами засоби і технології реалізації аксіологічного підходу не вичерпують усіх питань представленої тематики, зокрема подекуди вони мають дискусійний характер, а отже, потребують перевірки на практиці, що й визначає наші подальші дослідження в означеному напрямі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Андрущенко, В. (2015). Ціннісна невизначеність особистості та її подолання засобами освіти. *Вища освіта України*. № 3. С. 5–13.

Баева, Л. В. (2003). Ценностные основания индивидуального бытия: опыт экзистенциальной аксиологии: монография. Москва: Прометей: МПГУ. 240 с.

Пелех, Ю., Кукла, Д. (2019). Система цінностей майбутнього фахівця і його місце на сучасному ринку праці: монографія. Рівне: Волинські береги. 184 с.

Ручка, А. А. (1987). Ценностный подход в системе социологического знания. Киев: Наукова думка. 156 с.

Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theory and empirical tests in 20 countries. *Advances in experimental social psychology*. New York: Academic Press. Vol. 25. P. 1–65.

Berkowitz Marvin, W. (2011). What works in values education. *International Journal of Educational Research*. Vol. 50. Issue 3. P. 153–158.

Ігнатенко, П. Р. (1997). Аксиология виховання: від термінології до постановки проблем. *Педагогіка і психологія*. № 1. С. 118–124.

Lovat, T. (2005). What is values education all about? URL: http://www.curriculum.edu.au/verve/_resources/Terry_Lovat_VE_Newsletter.pdf (дата звернення: 12.02.2022).

Юшкевич, Ю. С. (2015). Освіта як найважливіша ланка реалізації морально-етичних цінностей: український контекст. *Гілея*. Вип. 103 (12). С. 277–280.

Васильєва, Д. В. (2016). Методологічні засади реалізації аксіологічного підходу до навчання математики в школі. *Український педагогічний журнал*. № 2. С. 42–49.

Вітвицька, С. С. (2015). Аксиологічний підхід до виховання особистості майбутнього вчителя. *Креативна педагогіка*. Вип. 10. С. 63–67.

Малихіна, О. (2002). Особистісно зорієнтована модель навчання та її аксіологічна сутність. *Рідна школа*. № 10. С. 13–17.

Бугай, Н., Крюгер, О. (2006). Інтерактивні методи навчання. *Професійно-технічна освіта: інноваційний досвід, перспективи*. Вип. 2. С. 114–126.

Асташова, Н. А., Бондырева, С. К., Сманцер, А. П. (2018). Развитие аксиосферы будущего педагога в диалоговом пространстве современного образования. *Образование и наука*. № 20 (7). С. 32–67.

Гриненко, І. В. (2005). Евристичний метод як засіб організації творчої навчальної діяльності на факультеті іноземних мов. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія 16 «Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики»*. Вип. 3 (13). С. 126–130.

Богосвятська, А.-М. І. (2013). Особливості застосування технології створення ситуації успіху на уроках світової літератури. *Зарубіжна література в школах України*. № 11. С. 14–18.

Пометун, О. (2012). Методика розвитку критичного мислення на уроках історії. *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. № 3. С. 3–7.

Ярошинська, О. О. (2015). Теоретичні і методичні засади проектування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Житомир*. 544 с.

REFERENCES

Andrushchenko, V. (2015). Tsinnisna nevyznachenist osobystosti ta yii podolannya zasobamy osvity [Value uncertainty of the individual and its overcoming by means of education]. *Iyshcha osvita Ukrainy*. № 3. S. 5–13. [in Ukrainian].

Bayeva, L. V. (2003). Tsennostnyye osnovaniya individualnogo bytiya: Opyt ekzistentsialnoy aksiologii [Value Foundations of Individual Being: An Experience of Existential Axiology]. Moskva: Prometey: MPGU. 240 s. [in Russian].

Pelekh, Yu., Kukla, D. (2019). Systema tsinnosti maibutnoho fakhivtsia i yoho mistse na suchasnomu rynku pratsi [Value system of future specialist and its place in modern job market]: monohrafiia. Rivne: Volynski oberehy. 184 s. [in Ukrainian].

Ruchka, A. A. (1987). Tsennostnyy podkhod v sisteme sotsiologicheskogo znaniya [The value approach in the system of sociological knowledge]. Kiev: Naukova dumka. 156 s. [in Russian].

Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theory and empirical tests in 20 countries. *Advances in experimental social psychology New York: Academic Press*. Vol. 25. P. 1–65. [in English].

Berkowitz Marvin, W. (2011). What works in values education. *International Journal of Educational Research*. Vol. 50. Issue 3. P. 153–158. [in English].

Ihnatenko, P. R. (1997). Aksiolohiia vykhovannia: vid terminolohii do postanovky problem [Axiology of education: from terminology to problem statement]. *Pedahohika i psykholohiia*. № 1. S. 118–124. [in Ukrainian].

Lovat, T. (2005). What is values education all about? URL: http://www.curriculum.edu.au/verve/_resources/

Terry_Lovat_VE_Newsletter.pdf (дата звернення: 12.01.2022). [in English].

Yushkevych, Yu. S. (2015). Osvita yak naivazhlyvisha lanka realizatsii moralno-etychnykh tsinnosti: ukrain-skyi kontekst [Education as the most important link in the implementation of moral and ethical values: the Ukrainian context]. *Hileia*. Vyp. 103 (12). С. 277–280. [in Ukrainian].

Vasylieva, D. V. (2016). Metodolohichni zasady realizatsii aksiolohichnoho pidkhodu do navchannia matematyky v shkoli [Methodological bases of realization of the axiological approach to teaching mathematics at school]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*. № 2. S. 42–49. [in Ukrainian].

Vitvytska, S. S. (2015). Aksiolohichni pidkhid do vykhovannia osobystosti maibutnoho vchytelia [Axiological approach to the education of the future teacher]. *Kreatyvna pedahohika*. Vyp. 10. S. 63–67. [in Ukrainian].

Malykhina, O. (2002). Osobystisno zorientovana model navchannia ta yii aksiolohichna sutnist [Personally oriented model of learning and its axiological essence]. *Ridna shkola*. № 10. S. 13–17. [in Ukrainian].

Buhai, N., Kriuher, O. (2006). Interaktyvni metody navchannia [Interactive teaching methods]. *Profesiino-tekhnichna osvita: innovatsiyni dosvid, perspektyvy*. Vyp. 2. S. 114–126. [in Ukrainian].

Astashova, N. A., Bondyрева, S. K., Smantser, A. P. (2018). Razvitiye aksiosfery budushchego pedagoga v dialogovom prostranstve sovremennogo obrazovaniya [Development of the axiosphere of the future teacher in the dialogue space of modern education]. *Obrazovaniye i nauka*. № 20 (7). S. 32–67. [in Russian].

Grinenko, I. V. (2005). Evristichniy metod yak zasib organizatsii tvorchoi navchalnoi diyalnosti na fakulteti inozemnikh mov [Heuristic method as a means of organizing creative learning activities at the Faculty of Foreign Languages]. *Naukoviy chasopis Natsionalnogo pedagogichnogo universitetu im. M. P. Dragomanova. Seriya 16 «Tvorcha osobistist uchitelya: problemi teorii i praktiki»*. Vip. 3 (13). S. 126–130. [in Ukrainian].

Bogosviatska, A.-M. I. (2013). Osoblyvosti zastosuvannia tekhnolohii stvorennia sytuatsii uspikhu na urokakh svitovoi literatury [Features of application of technology of creation of a situation of success at lessons of world literature]. *Zarubizhna literatura v shkolakh Ukrainy*. № 11. S. 14–18. [in Ukrainian].

Pometun, O. (2012). Metodyka rozvytku krytychnoho myslennia na urokakh istorii [Methods of developing critical thinking in history lessons]. *Istoriia i suspilstvoznnavstvo v shkolakh Ukrainy: teoriia ta metodyka navchannia*. № 3. S. 3–7. [in Ukrainian].

Yaroshynska, O. O. (2015). Teoretychni i metodychni zasady proektuvannia osvitnoho seredovyscha profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly [Theoretical and methodical bases of designing the educational environment of professional training of future primary school teachers]. *Zhytomyr*. 544 s. [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 30.04.2022